

Prawy puć přez žiwjenje

Štóž chce wědomy přez žiwjenje hić, so jónu praša: Što je mój puć přez žiwjenje? Zo by na to prawu wotmołtu dóstał, sebi wobhlada, kajke puće druzy za prawe maja. Při tym so jemu wšelake puće poskićeja. Někotři samo slubja, zo puć, na kotrymž woni kroča, je jenički prawy puć k zbóžnosći. Husto sebi čłowjek potom swój puć přez žiwjenje ze wšelakich poskitkow zestaja a měni: To je nětko mój puć přez žiwjenje. Tak móžu wobstać w žiwjenju a tež potom, hdyž so moje žiwjenje ke kóncej bliži.

Ale što potom, hdyž so mój puć jónu jako wopačny wopokaza? Što potom, hdyž to, na čož sym so spuścił, mje wjac njedžerži? Hdyž spóznaju, zo puć, po kotrymž přez žiwjenje kroču, mi zbóžnosť njeprinjese?

Swjate pismo chce nam prawy puć pokazać. Wone nam praji: Naše žiwjenje mamy wot Boha a wone skónči so w Bohu. Tehodla je prawy puć přez žiwjenje puć z Bohom. A Bože słowo praji:

„Ty dyrbiš Boha, swjeho Knjeza, lubować z cyłej wutrobu, z cyłej dušu, z cyłej mocu a ze wšej myslu a swjeho blišeho kaž sam sebe.“ (Luk. 10,27)

Měnimy husto, zo je to dwójna přikaznja: Boha lubować a blišeho. Měnju pak, zo so to tak džělic njehodži. Štóž Boha, wot kotrehož naše žiwjenje mamy, woprawdže lubuje, tón kóždy čas a na kóždym městnje Boha pyta – tež w druhim čłowjeku, kotryž tola tež swoje žiwjenje wot Boha ma. Haj, dokelž přińdžemy wšitcy wot Boha, je kóždy sobučłowjek mój bliši.

„Lubować z cyłej wutrobu, z cyłej dušu, z cyłej mocu a ze wšej myslu“, kaž naše hrono praji, měni, zo mamy Boha w kóždym wokomiku žiwjenja lubować, tež hdyž na sobučłowjeka myslimy – a to w dobrych časach runje tak kaž w ćežkich.

To wšo klinči kaž přikaznja, kotruž mamy spjelnić. Ale ja nje-myslu, zo je to woprawdže přikaznja. My tola njemóžemy nikomu kazać, zo ma někoho lubować! A potom hišće „z cyłej wutrobu, z cyłej dušu, z cyłej mocu a ze wšej myslu“. To tola móžno njeje! Měnju, zo tón, kotryž je mje stworił, tu ke mni rěči a mi puć přez žiwjenje pokazuje, po kotrymž spytam dobrowólnje kročić. A to „z cyłej wutrobu, z cyłej dušu, z cyłej mocu a ze wšej myslu“. S. ALBERT

Na rozpuću

Hdže, Božo, wobroćić so chcu?

Ja steju nětk na rozpuću.

Čěr rumna, wjele chodžena,
a wuski puć so widžeć da.

Pój, woła swět, pój ze mnu ty,
jow nam 'kaš lute wjesele!
Haj, krej a čěto wotmołwi,
jow zložka džeš, jow sobu džil

Što słyšu pak? Što wuhladam?

Štó woła mje tak lubje tam?

Štó křiža cejch tam pozběhnje
a krónu skičo wabi mje?

Mój Zbóžnik, Jezus Chrystus, sam
na wuskim puću steji tam;
tón, kiž je za mnje morjeny,
tón woła potny lubosće.

Duž wołam: Smil so nade mnu,
mój Jezu, zo so njezhubju!
Před rumnej dróhu zwarnuj mje;
ja sobu du, hdžež čěsno je.

Njech swětny lud so směje mi,
ja zawostanu při tebi;
njech druzy hrěchi lubuju,
ja, luby Jezu, z tobu du.

Budž, Knježe, ty mój wodžer sam
na puću, kotryž chodzić mam.
Wšě nastorki ty přewinješ;
ja z tobu du, ty prjedy džeš.

Duž njech tež husto přez čěrnje
ta wuska šćežka wjedže mje,
wšak na nej tola tebje mam,
a z tobu du ja k njebiesam.

JAN KILIAN (skrótsene)

Rozpuć

Foto: J. Maćij

Za mudre hlójkji

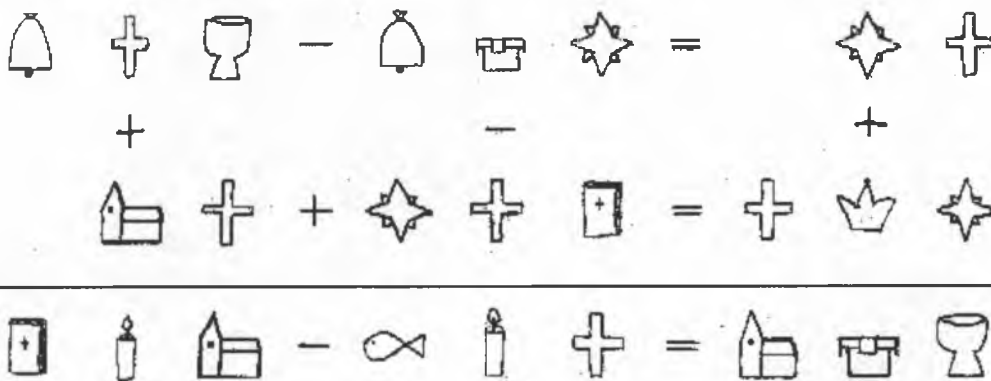

Što drje ma matematika zhromadneho z cyrkwu? Tójšto, přetož ličby běchu něhdy a su tež džensa hišće jara wažne. Hižo 5000 lět so z nimi liči. Tež w bibliji so husto jewja. Mysli jenož raz na *dwanace* wučomnikow Jezusa abo na to, zo je kapon čichi pjat k *trójce* zaspěwał. Dalše

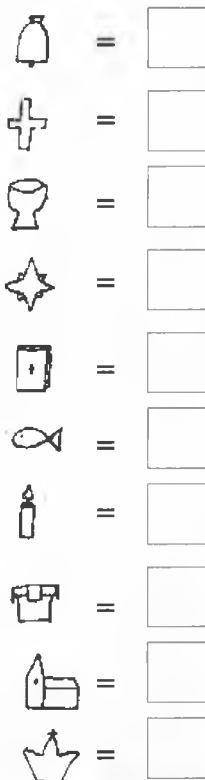
přikłady su *štyrcecílětne* pućowanje Israelitow přez pućsinu, *džesać* čwělow a *sydomlětne* hlóđtradanje w Egyptowkej. Zawěsće znaješ hišće wjac přikładow.

Tež ze symbolemi hodži so ličić. Tuž sym hóđančko přihotowała, w kotrymž kóždy wobrazk ličbu woznamjenja. Wjele wjesela při hóđanju a ličenju přeje

JADWIGA

Wuhóđanje

Pojědzemy zaso do Tisa

Serbske ewangelske towarstwo přepróšuje tež lětsa džěci a mlódotnych na nabožny tydžeń. Po tym, zo běchmy w zańdženymaj lětomaj w Karpaczu a w Herlikowicach, pojědzemy lětsa zaso fararjej Strádalej do Tisa. Termin je posledni poľny prózdniński tydžeń, **wot pónđzele, 30. julija, hač do njedźele, 5. awgusta**. Přizjewjenja prošu pola Měrcina Wirtha, Čornobohska 12 w Budyšinje (tel. 03591 / 605 371), abo pola fararja Jana Malinka, Goethowa 40 w Budyšinje (tel. 03591 / 600 711).

Wutrobne přepróšenje

na naš

serbski kubłanski džeń
pónđzelu, 19. februara 2001,
na Michalskej farje w Budyšinje

Započatk: 9.30 hodž.

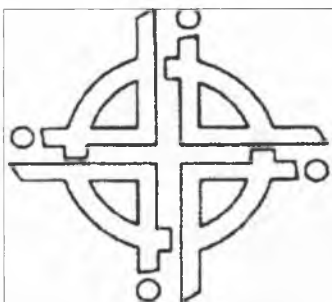
Kónc: wokoło 15.30 hodž.

„Wot so wuknyć – hromadže so modlić – zhromadnje jednać“

Tak rěka tema lětušeho swětoweho dnja modlenja dnja 2. měrca 2001. Modlenski porjad je so lětsa zestajił na Samoa. Samoa je njewotwisny kupowy stat w Pacifiku, mjez Awstralskej, Nowoseelandskej a Tahiti. Najwjetšej z cyłkownje džewjeć wobydlenych kupow słušatej k Samoa, tamne k USA. Samoa ma něhdže 160 000 wobydlerjow. Wjetšina so žiwi z ratarstwa a rybarstwa.

„Samoa je na Boha zložena“, praja tamniši wobydlerjo, kiž su wot srjedź 19. lětstotka k 99 % křescenjo. Njedzela je jim swjata. Wopyt kemšow słuša k njedzeli.

Samoa słuša k najmjenje

wuwitym krajam na swěće. Štóz pyta powołanske wuwice, dže do wukraja: do Nowoseelandskeje, Awstralskeje, USA. Wukrajne wliwy přiběraja, runje tak kaž jendželšćina jako wobchadna rěč. Žony, kiž su modlitwy zestajeli, rěča jenož zlaħa wo svojich problemach. Njeje z wašnjom

w tutym krasnym kraju, kotryž so runa předstawam Europjanow wo paradizu, problemy zjawnje wupřestrěwać.

Zestajerki modlenskeho porjada powědaja radšo wo starej Kawa-ceremoniji, starym powitanskim ritualu, kotryž je so přewzał do křescanskeho žiwjenskeho wašnja. Dwě žonje stejitej w srjedzišću: kralowna Ester a Kanaančanka, wobej žonje, kotrejž w smjertnym strachu za sebje a druhich wojujetej, so bėdžitej a modlitej a Božu stawiznu z čłowjekami k dobremu wobroćić smětej. Za žony na Samoa kaž za wšěch křescanow na swěće je to pozbuzowacy přikład, zhro-

madnje so modlić a jednać. 2. měrca budu so w někak 180 krajach na swěće miliony křescanow wšěch konfesijow zhromadnje modlić. Nadžijam so, zo budu tež mnozy z was pódla. A. ALBERTOWA

Wo to njeje,
hdže so modliš,
ale wo to,
kak so modliš.

SERBSKE PŘISŁOWO

Jan Emanuel Dobrucký a Łužica

Dobruckeho znajemy jako horliwego Słowaka, kotryž je dla pobrachowanja serbskich fararjow šoł do Łužicy připowědać Bože słowo a budzić narodne wědomje a kotryž sta so sam z wuznamnym Serbom. Před 120 lěta mi je do Łužicy přišoł a před 80 lěta mi je we Wojerecach zemřel.

Mjenje znate je, zo pochadza Dobruckec swójba z městačka Dobrušky we wuchodnych Čechach. Bě to něhdy dosć zamóžna zemjanska swójba, kotrež słušachu wjacore wjeski. Po přehratej wójnje na Bělej Horje pola Prahi w léce 1620 wupućowa wjele njekatolskich zemjanskich swójbow do wukraja, dokelž nochcychu, kaž bě žadane, pristupić romskej cyrkwi. Dobruckec swójba wupućowa do Hornjeje Wuhersekeje, kaž so Słowaska tehdy mjenowaše. Nan Jana Emanuela bě farar w Mošovcach, ródny mjesće sławného słowjanofila Jána Kollára. Tam narodži so 13.1.1854 na chudej ewangelskej farje pozdžiši serbski spisowacel a Wojerowski farar.

Hdyž bě nadarjeny syn z wuběrnym wuslědkom wuchodžil gymnazij, běše sebi wěsty, zo budže po stopach nana kročić. Na studij poda so najprjedy do kejžorskeho Wiena, hdžež so słowjanskim studentskim towarstwam přizamkny a tam kruteho přeswědčenja naby: Słowjan sym a Słowjan budu. W tehdyšej Rakusko-Wuhersekej běchu słowjanske narody we wjetšinje, ale prawa běchu jim zapowědžene. Germanizowaše a madžarizowaše so a wšo słowjanske so potłóćowaše. Dalše studijne městno Dobruckeho běše Lipsčanska uniwersita. Tam zezna so na teologiskej fakulće z Janom Křižanom ze Šcijec. Wobaj bórže pytnyštaj, zo matak mnoho zhromadnosćow a samsny tló-

čacy problem: Jeju narodaj stej potłóćowanej. Słowakowo wobarachu so mócnje madžarizaciji a Serbja germanizaciji. Zahorjeny rozprawješe Dobrucký swojemu serbskemu přećelej wo narodnym wozroźdenju Słowakow, kotřiž chroble ze smjertneho spara stawachu, byrnyjež bě po zdaću wšo hižo zhubjene. Tež we Łužicy so narod poněčim z němskeho wotročstwa budžeše, ale serbskich budžerjow bě mało. Pobrachowachu fararjo a wučerjo, kotřiž bychu stali na čole. Hodžijski farar Imiš prócowaše so, kelkož móžeše. Wón dósta dowolnosť k založenju prózdninskeho seminara za serbskich studentow teologije, zo bychu nachwatali, štož jim němske šule njezamóžachu dać. Běše to předewšěm znajomosć čisteje serbsčiny a praweho ewangelskeho ducha. W Lipsku skutkowaše Křižan z młodžinskim zapalom na Dobruckeho a zbudži w nim přichilnosť k Łužicy. Prošeše jeho, zo by so z nim po studiju do Łužicy po dał a swoje mocy wěnowať najmjeńšemu słowjanskemu ludej. Dobrucký so wuhibny. Měješe hinaše ideale, chcyeše so stać ze słowjanskim spisowacelom.

Po studiju skutkowaše Dobrucký na wšelakich farach jako pomocnik. Pospyta so tež na literarnym polu. W tutym času sta so žiwjenske misnjenje, kotrež zašlahe jemu na dołhi čas puć k swójskemu farskemu městnu w Słowakskej. Měješe njemandželske džěčo, kotrež drje někotre měsacy po porodže zemřel, ale sudniske jednanje njehodžeše so zatajic. Kaž hnadna Boža pomoc docpě jeho w tutej čezkež žiwjenskej krizy znowa próstwa, přińc do Łužicy, tónkróć wot fara-

rja Imiša. Po dołhim přemyšlowanju a po dorěčenju z nanom rozsudži so Dobrucký tutej próstwe wotpowědować. Na přeco wostachu jemu nanowe słowa w pomjatku: Widžu w tym porst Boži, kotryž či dalši puć pokaza. My předarjo Božeho słowa njejsmy hriby, zo bychmy wostali tam,

Jan Emanuel Dobrucký

Foto: Serbski institut

hdžež wurosćechmy. Smy rybacy, kotřiž maja swoje saki wupřestrěwać tam, hdžež jim Jezus, naš Knjez, prikaza.

A tak nastaji so Jan Emanuel na dnju svojich 27. narodnin 13.1.1881 wosrjedź kruteje zymy do njewěsteho přichoda. Nihdyto njeje wobžarowať. Cyłe swoje žiwjenje spominaše na swój přichad na Hodžijsku faru, hdžež jeho lubje witachu. Knjeni fararka so wo njeho skoro marćersce staraše a knjez farar wučeše jeho serbsčinu a zeznajomni jeho z lužiskimi wobstejnoscemi. Za jara krótki čas to wšo zmištrowa, běše rěčnje nimoměry nadarjeny. Hižo třecu nježdělu po swojim přichadže wukonješe wołtarnu službu a na slědowacych nježdělach swjećeše hižo sam kemše. Bě to něšto njeslyšaneho, tež Serbske Nowiny wo tym pisachu. Předwidžane bě, zo přewza faru w Sprjeczach, ale zarjady

dlijachu so z wustajenjom wotpowědneho wukaza. Běše wukrajnik a nimo toho entuziastiski Słowjan, kotryž je přišoł mylic germanizaciske prócowanja. Hakle nazymu 1882 smědžeše nastupic, ale jenož jako administrator. Ani lěto po tym powołaču jeho za archidiakona do Wojerec, hdžež so bórže woženi z Marku Berganec, fararskej džowku ze susodnych Wulkich Ždžarow. Z džewjeć džěci docpěchu jenož tři poňolětnosć – dwě džowce a syn Božidar, pozdžiši farar w Budyšinku a kulturny prócowar, kotrehož někotři Serbja hišće w žiwym pomjatku maja. Po někotrych lětach zemřel jemu mandželska a wón woženi so z jeje sotru Marketu, zwudowjenej Mětowej. Tež tutu Dobrucký přežiwi.

Bórže nawjaza zwiski k wodžacym wosobam serbskeho žiwjenja, k Smolerjej, Pfulerjej, Hórnikerjej, Fiedlererjej, k fararjej Domašce, Mrózakec bratromaj, Wjelanerjej a wosebje k prof. Muce. Muce sćeše swoje přinoški za jeho časopis „Łužica“, a njebějich mało. Někotre džěla wuda sam jako knižki. Tak sta so ze spisowacelom, za čimž bě so ze studentskich lět sem žedžil. Pisaše tež basnje. Tu pak měješe pseudonym „Dušan“. Přeloži swětowu literaturu do serbsčiny. W lětach 1890-92 wudawaše časopis „Missionski Přecel“. Běše člon Maćicy Serbskeje a džělaše sobu w jeje rěčespytnym, ludospytnym a pedagogiskim wotrjedže. Jeho poslednje džělo su „Wopomnjeńki ze swjeho žiwjenja“, wudate 1913.

67 lět stary zemřel Jan Emanuel Dobrucký 19.2.1921 we Wojerecach. Jeho džělo hódnoćeše syn Božidar w Časopisu Maćicy Serbskeje 1921. Tež my spominamy na wěrneho služownika ze słowjanskej wutrobu a džakujemy so Bohu, zo je jeho do Łužicy posłať.

MIROSLAV HLOUŠEK

Jednoho Delnjoserba mysle wo ewangelskich Serbach

Poslednje serbske přédowanje w Ewangelskej cyrkwi Berlin-Braniborska běše 1941 w Dešnj. Z toho časa njemějachu Delnjoserbja móžnosć, slyšeć Bože słowo w rěči swojich wowkow a pradžédow. Hakle 1987 su so zhromadźili młodži Delnjoserbja, zo bychu so starali wo serbsku rěč w cyrkwi. Po krótkim času běše z nawodu generalny superintendent n. w. Reinhardt Richter, kiž pochadza ze Šleskeje a kiž bě po wójnje farar w Dešnj. Na zetkanju lektorow cyrkwinskeho wobwoda Frankobrod nad Wódrú-Choćebuz je so wón prašał, hač nima jedyn abo tamny z tych serbskich lektorow lóšt, sobu džělać za serbske kemše. Běch jenički z lóštom, a z toho časa sym, kaž mnohi druh, čitał na serbskich kemšach z ewangelijskeho abo sym wozyl stare wowki w swojim awće, zo móhli po 46 lětach zaso wopytać serbske kemše. 1988 je synoda Ewangelskeje cyrkwy Berlin-Braniborska připóznala džělowu skupinu „Serbska namša“ jako wažny džěl cyrkwinskeho žiwjenja we Łužicy. Su chcyli tež zaplaćić serbskeho fararja. Bohužel njejsmy měli žano, dokelž bě farar Nowak z Drjowka hižo přestary a druzy fararjo serbskeho pochada njejsu so zwěрили na tajke zastojnstwo. Wumóženje bě, zo bydleše předar Juro Frahnow z Drjenowa we Wittenberge. Wón je so

wrócił domoj a z toho časa smy měli přédowanja ludowo-lóštného raza na serbskich kemšach. Potom pak je přišla nowa doba z lětom 1989. Nadobo běše Berlin-Braniborska cyrkew wulka, ale njeměješe hižo pjenjezy za serbsku faru, hačrunjež su měli hišće krošiki za misionstwo w Africe. Tohodla smy založili „Spěchowanske towaristwo za serbsku rěč w cerkwi z.t.“. Tute towaristwo fararjow a lajkow džělaše čestnohamtsce za serbske kemše. Předarja su zaplaćili z kolektow. Druhi džěl mzdy je sej předar z tym nadžělał, zo je w nadawku Založby za serbski lud při wopytach pola starých Serbowski džěl za starymi serbskimi słowami. Towaristwo je wudało nowu serbsku agendu. Cyły čas je widžalo wjednistwo cyrkwy džělo na serbskim polu jako hnadu za tych, kiž serbsce lěpje rozumja hač němsce. Njejsu chcyli widžec, zo je serbstwo tež šansa za ewangelsku cyrkew. Młodostni, kiž běchu ateisća, su chcyli serbske słowa a narěče slyšeć a wuknyć. W tutym času su byli na kemšach někak 120 ludźi wšěch

generacijow. Smy měli zaso křćeńcy a 1997 samo serbske wěrowanje.

Krótki čas po serbskim wěrowanju je so založilo towaristwo „Ponaschemu“. Wažnej naležnosći toho towarstwa běštej njewotwisnosć wot Domowiny a wuzběhowanje, zo „Wenden“ njejsu „Sorben“. Swoje ideje su dali do zjawnosće z pomocu němskich nowin. Bohužel su při tym činili kaž politiske strony. Njejsu prajili, što je jich cil, ale zo maja winu na mizerje druzy. W

bja dóstali zwjetša na serbskim gymnaziju a cyła kopica tamnych wučerjow pochadza z Hornjeje Łužicy. Na serbske kemše kónc awgusta 2000 je přišlo na př. nimo 40 wukrajnikow kursa Serbskeho instituta 30 Delnjoserbow wyše 60 lět. Štó budze potom nowe „Spiwarske“ wužiwać, kotrež maja lětsa wuńc, hdyž młody lud tam njeje? Serbskeho fararja, kiž by móhl wěc polěpsić, njeje k widženju na wobzorje. Rěč běše wo tym, zo přidźe lěta 2000 farar do Dešna, kiž ma so starać položcu swójeho časa wo 60 serbskich wjeskow. Ale do hód smy dóstali wot wjednistwa Ewangelskeje cyrkwy Berlin-Braniborska fax, zo njebudze město wobsadźene, znajmjeńša nic do měrca 2001. Taktika kaž 1989. Serbstwo mamy rady, pjenjezy nimamy. To rěka, zo je staw dušepastyrstwa samsny kaž lěta 1941.

Štó nětko, luby ewangelski Delnjoserbo? Čuju so njewitany jako ewangelski Serb w Berlin-Braniborskej cyrkwi. Wustupić z cyrkwy nechcu, dokelž přeju sej křesćanski pohrjeb a na narownym kamjenju dyrbyja přiwuzni widžec serbske hrónčko. Móhl swoje cyrkwinske dawki tež zaplaćić w Sakskej, pola bratrow w Budyšinje? Abo dyrbjał konwertěrować do katolskeje cyrkwy? Abo měli sej snano založic swobodnu serbsku ewangelsku wosadu...? **BERND PITTKUNINGS**

Serbske křćizna 1998 w Hochozy.

Foto: S. Malk

tym padže: Zo njejsmy doma serbsce rěčeli, je wina socializma a Hornich Serbow, kiž su so pola nas po wójnje prócowali jako wučerjo. Wuslědk toho běše, zo njejsu młodži ludžo wjace na serbske kemše přišli, dokelž su swoje sebjewědomje jako Ser-

Přispomnjenje Ochranowskim heslam

Luba překwapjenka su nam Hesla w serbsčinje, kotrež dopokazuja, zo mějachu Serbja něhdy z Ochranowom wske zwiski. Je to hižo 7. słowjanski přeložk. Dowolu sej napisać přispomnjenje k přenje- mu wudaću Heslow za ewentualne wobkedźbowanje při dalšich serbskich wudačach, za kotrež so jara wuprajam.

Ochranowske hesla w tamnych rěčach maja na titulnej stronje napisane tež heslo lěta. Kóždy nowy měsac započina so z heslom měsaca, jelizo njejsu wone zhromadnje wotčišćane na kóncu zešiwka jako wosebity dodawk. Tomu je tak na př. w čěskim wudaću, hdžež namakamy přidatnje tež cyrk-

winske perikopy na lěto. Hewak bywa z wašnjom, zo stej kóždy dzeń doporučeney dvě bibliskej čitani, rańše a wječorne. Je wosebje derje, zo čitaja wěriwi we wšelakich kóncach swěta samsny wotrězk Swjateho pisma, kóždy w swojej maćernej rěči. Někotre wudaća Heslow maja tež temy dnjowych modlitwow,

kotrež su za wšitke wudaća samsne.

Je samozrozumliwe, zo njeje trjeba so wotročkowsce džeržec wšeho. To, štož tyje Čecham abo Němcam, njetrebaja Serbja na kóždy pad napodobnić. Doskónčne wuwjedženje Heslow je jenož jich wěc. Ale myslu sej, zo mělo to wažne być wšudze z wašnjom.

MIROSLAV HLOUŠEK

Z nutrnosću fotografowane cyrkwe

Serbski muzej w Choćebuzu wustaja džěła Jürgena Maćija

W Choćebuskim Serbskim muzeju je tuchwilu w třoch rumnosćach widjeć 80 fotografijow Jürgena Maćija. „Cyrkwinske twarske wuměłstwo“ je titul wustajeńcy. Wjele lět je Budyski fotograf za Serbski institut w Budyšnje slědźił za wuměłstwom w cyrkwjach, přenjetny zaměr bě dokumentacija. Spočatnje je so wěnował Božim domam Hornjeje Łužicy, pozdžišo so projekt rozšěri na Delnju Łužicu. Z wobšěrneho materiala je nětko džesaty džěl wubraný za Choćebusku wustajeńcu.

Jürgen Maćij je znaty přez swoje krajiny, tež industrijowe krajiny, a socialne portrety lužiskich ludźi. Jemu bu spožčene Wuměłstwo we myto Hornjeje Łužicy 2000. Nětko předstaja potajkim Bože domy w serbskim kraju.

„Zaběra so z cyrkwjemi ze samsnej zahoritósću kaž swoje wobrazy ludźi abo krajiny fotografuje. A wosebje, fotografuje cyrkwe bjez toho, zo by je wuměłskowědomo-

stnje hódnoćił. ... To njeje slabosć, ale sylnosć jeho fotografije“, zwěsći při wotewrjenju wustajeńcy dr. Marija Měrćinowa w swojej narěči. Tole zesylni so přez wašnje prezentacije a wěšenja (na

fotografiju! – Wuhladamy bohaće strukturuwanu wuchodnu scěnu Brjazynskeje cyrkwe. Na narownej plaće je widjeć kněz w modiskim brónidle ryčerja. Je to Jost von Schönfeldt, wobdaty wot

Wuchodna scěna Brjazynskeje cyrkwe z narownej platu Josta von Schönfeldta, 1997

Foto: J. Maćij

př. při „skupinskim wobrazu“ wjacorych wuchodnych swislow). Přez njenaprošnu wěcownosć w postupowanju wuměłca su twarjenja mjez sobu přirunajomne. Wulět do wšelakich dobow stanje so nimo wole wokřewjenje za woko. Wobhladajmy sej jednu

wosom wo ponow, k nohomaj leži pyšny nahłownik. Sebjewědomy, z jedneje nohu kruće, z tamnej zlochka nastupjeny, zeprěje prawu ruku do bjedra, w lěwej dźerži mječ. Figura w přirodnej wulkosći je wuběrne džěło njeznateho mištra z lěta 1630.

su tež prócowanja wo zdźerženje serbskosće po 1945, kiž wuchadźachu tehdy wosebje wot wjesneje młodžiny, wot generacije potajkim, kotrež Jurij Buder sam přištuša.

Knížka je wobohačena z fotami a rysowanckami, kotrež je z wulkeho džěła awtor sam zhotowił. Tež přehlad wo waznych wozjewjenjach Jurja Buderja, kiž je w Serbach znaty jako awtor rady čitanych přinoškow, w

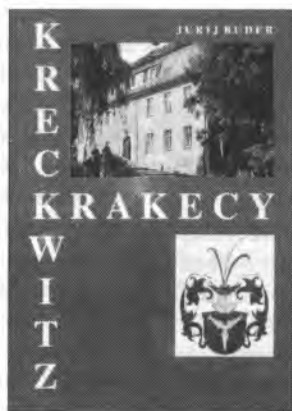
Jürgen Maćij je sceneriju za woltarnišćom wustojnje fotografował. W indirektnym swětłe wotměnja so płonina z wuhorbjenej drobnej strukturu. Hač na kamjentnu platu su wšě wobrazowe elementy jenož narěžnjene. Přez to nastata napjatósć so hišće stopnjuje, přetož na prawej kromje wobrazu je spóznać džěl woltarja. Cmowa silueta woltarja koresponduje zaso z njespektakularnej lěwěj jasnej kromu wobrazu. Runje w dypku, w kotrymž byšćej so křižowałoj hornjej wjelbajnišow, je hlowa Josta von Schönfeldta. Bytostne wotstawki wobrazu su do třeciny rozrjadowane. Lěpje widjeć njeje móžno ... Přez srjedzowěkowske nascěnowe mólby kwětkow a wosobow nastawa łahodna hlubokosć. Rjany wobraz, kiž tak a tak hižo dokumentariski charakter daloko přesahuje, by wostał pohladnjenje do zašłosće ... Kedźbliwje wotstajene wazy za woltarjom pak přeradža žiwu přítomnosť. Tu so staraja wo kwětki na woltar!

K wustajeńcy je wušła kniha wo srjedzowěkowskich wjesnych cyrkwjach Choćebuskeho kraja. Wotewrjena je wustajeńca hišće hač do 11. měrca (wšědnje nimo pónđzele). **MICHAEL VOGLER**

Ze stawiznow Krakec

„Krakecy w 20. lětstotku – Kreckwitz im 20. Jahrhundert“ rěka 36stronska knížka, kotruž je Jurij Buder-Krakečanski před třomi lěta wudał. Z faktami a ze swójskich nazhonjenjow wopisuje wón wuwice wsy w času, kotryž je z wulkeho džěła sam dožiwił. Hoberske změny, wosebje na socialnym a narodnostnym polu, so mjenjuja. Běchu-li Krakecy na spočatku 20. lětstotka zanjejena serbska wjeska z wulkim ryčerkułom, małymi ratarstwami a pobožnym wobydlerstwom, tak je wobraz

džensa dospołnje hinaši. Wosebitu kedźbnosť wěnuje awtor tomu, kak so wazne časowe podawki – dvě wójnje, twar awtodróhi a lětanišća pola Lětonja, rólna reforma, založenje prodruštrow a napsledk přewrót – w dobrým a njedobrym wuskutkowachu na wjesnu zhromadnosť. Naspomnjene

su tež prócowanja wo zdźerženje serbskosće po 1945, kiž wuchadźachu tehdy wosebje wot wjesneje młodžiny, wot generacije potajkim, kotrež Jurij Buder sam přištuša. Knížka je wobohačena z fotami a rysowanckami, kotrež je z wulkeho džěła awtor sam zhotowił. Tež přehlad wo waznych wozjewjenjach Jurja Buderja, kiž je w Serbach znaty jako awtor rady čitanych přinoškow, w

njej nadeńdžeš. Jako wosebje hódnotna ma so wuzběhnyč připoložena karta Krakec, kotruž je Jurij Buder w dołholětnym drobnym džěle sam zestajał. Do njeje su zapísane wšitke swójbje, kiž do 1945 a w lěće 1988 we wsy bydlichu z přispomnjenjom jich narodnosće, a wšitke – bjez wuwzaća serbske – ležownostne mjena. Serbskeho čitarja zwjeseli, zo móže w hewak němsce spisany tekst předstowo kaž tež nadpisma a podpisma tohorunja w serbskej rěči čitač. Zajimcy dóstanu knížku w Smolerjec kniharni abo pola awtora w Krakecach. **T.M.**

Hody w rumunskej džěscowni

Skónčnje: štwórta a poslednja hranica. Je srjedz nocy. Rano zahe smy štwórtk, 21. decembra, wotjěli a nětkle nas jenož hišće džesatki metrov wot Rumunskeje džěla. Tróšku dyrbymy so hišće sčerpnyć: Wizum je trěbny. Časy kofejowych pakčikow su nimo a tuž dyrbi kóždy nimale 75 hr zapłaćić, zo by dwaj tyždenj w džěscowni pomhał.

Lěto wob lěto, nimale hižo džesac lět dołho, jědže skupina mlodostnych Budyskeje Pětrskeje wosady do Sydmihródskeje (Siebenbürgen), zo by tam zhromadnje z džěćimi hody swjećiła. Tež zašće hody rozsudži so dwaceći mlodostnych ludži za jězbu. Mjez nimi ja – přenje hody bjez swójby, a to hišće w dalokim cuzym kraju. Ale njestyskaše so mi, skerje běch wćipna, što drje mje wočakuje.

Po dalšich hodžinach w awće dojědžechmy rano do Christuru Secuiesc. Je to małe madžarske městačko njeдалoko Sighișoara (Schäßburg). Přecelnje nas na tudyšej katolskej farje witachu,

Wšědna chudoba: Proše-rjatk w Sighișoara

Foće: priwatnej

hdžež mějachmy swój nólěh. Jón běchu štyrjo němscy mlodostni, kiž dwě lěće w džěscowni džělaja, za nas

wobstarali. Popołdnu pokazachu nam džěscownju. Přeni wopyt zawostaji hluboki začišč. Jónu běchu to chudoba a žiwjenske poměry džěć. Něhdže 300 džěć wšěch starobnych skupin bydli w starej oficěrskej šuli, kiž njeje runje w najlěpšim twarskim stawje. Wosebje sanitarne připrawu mje nastrožichu. Fotografować so nam zakaza, drje, zo njebychu so wobrazy tutych poměrow do wukraja dóstali. Tola to běchu jenož wonkownosće: Džěć žedža za lubosću. Wulka črjoda će hnydom po zastupje wobdawa. Chcedža, zo je majkaš a tločiš – nastajnosći powědaja ci něšto w cuzej řeči. Kusk mje přeni wopyt na situaciju w zwěrjencu dopomni ...

To pak so hižo nazajtra polěpši, hdyž do jednotlivych rjadownjow džěchmy, zo bychmy zhromadnje paslili, hrajkali abo so wuchodžowali. Njebě tu telko džěć naraz a tak je bórže bliže zeznachmy. Wjesela so hižo měsacy do toho na hody, hdyž přińdže skónčnje něchtó, kiž so z nimi zaběra. Hewak sedža zwjetša před telewizorom, kiž w kóždej stwě nastajnosći běži. Po małych skupinach smědzachmy z džěćimi tež do města abo na blisku hórku. Husto bě to wobuzna wěc, dokelž trjebaš za to pisomnu dowolnosć wotpowědneho kubłarja. A hdyž njeje runje w domje abo jeho njenamakaš, móžeš džěćom zaso anoraki a rukajcy slec.

Kublarjo, lědma wukubłani (samo direktor džěscownje bě hišće před někotrymi lětami zamkar), jenož zrědka z džěćimi hrajkaja. We wěstej měrje je to zrozumliwe, hdyž jenož někak 80 hr za měsac zaslužu. Słyšach, zo w lěcu lědma štó sluchaše, džěchu džěći do svojich rjadownjow. Kóždej skupinje přidružistaj so dwajo z nas. Wobradjenje bě za mnohich přeslapjace. Bě to přeni króc, zo njedósta kóžde džěćo swójski pakčik z Budyšina, město toho darichu so cyłej rjadowni hry. Husto pak sej džěći tute wěcy njewaža. Njeznaja prawe mě-

Dorozumjenje bě lědma čěža. Někotre madžarske slowa bórže wot džěć nawuknješ a zbytk so wujasni z rukomaj a nohomaj. Druhdy móža džěć tež tróšku jendzelsce abo němsce. Rěč mačérneho kraja, rumunščinu, pak njewobknježa. Smy Ma-

ry a hódnoty. Pola staršich šulerjow běchu hry džěla hižo krótko po hodžoch přede date abo rozmjetane. Zawěsće pak je někotryžkuli tola něšto wot poprawneje hodowneje powěsće a lubosće při zhromadnej zabawje a hraču nadešoł.

Wězo njeběchmy stajnje w džěscowni. Božu nóc chcychmy sej na němske

Awtorka ze skupinu džěć z džěscownje w Christuru Secuiesc

džarojo – za čo dyrbjeli rumunsce wuknyć? Tajke nastajenje pak přinjese wjele čězow ze sobu, wosebje pozdžišo, hdyž pytaja džělowe městno. Nimo toho žadyn džěłodawar džěći z džěscownje rady njebjere, dokelž je kóžde na někajke wašnje škodowane. Najbóle pobrachuje jim lubosć. Materielnje maja přez pomocne transporty z wukraja džěla wjace hač džěći zwonka džěscownje.

Patoržica njebě rjane dožiwjenje w džěscowni. Po krótkim popołdnišim programje ze spěwami a narěcomaj direktora a fararja, na kotrejž lědma štó sluchaše, džěchu džěći do svojich rjadownjow. Kóždej skupinje přidružistaj so dwajo z nas. Wobradjenje bě za mnohich přeslapjace. Bě to přeni króc, zo njedósta kóžde džěćo swójski pakčik z Budyšina, město toho darichu so cyłej rjadowni hry. Husto pak sej džěći tute wěcy njewaža. Njeznaja prawe mě-

kemše do městačka Sighișoara dojěć. Přińdžechmy hodžinu přepozdže, ale farar, kiž rěčeše njezwučenu zastarsku němčinu, nam tola hišće cyrkej pokaza. Scyla je tute změšenje narodow a nabožinow w Rumunskej zajimawe. Su tu zhromadnje žiwi Madžarojo, Němcy a Rumunojo wšelakich konfesijow. Tak běchu na příklad jeničce w našim małym městačku tři cyrkwy: ortodoksna, katolska a reformowana. Z toho wurośće wjele problemow, ale tež bohatość kulturow tutoho kraja.

Na domjězbje wujednachmy sej hnydom přichodne zetkanje našeje skupiny. Přez zhromadne dožiwjenja nasta wuska zwjazanosć mjez nami. Husto rěčachmy tež wo njedostatkach a lěpšinach tajkeje jězby. Na kóncu pak běchmy sej wšitcy přezjedni wo wužitku našich jónkrótnych hód.

JADWIGA MALINKEC

Je hišće zyma na njedzeli Sexagesimae léta 2000. Bože slónčko pak tak rjenje swěći, zo wuwabi nas ze jstwy. Podamy so do Załomja. Nochcemy wšak wobdźiwać nowu asfaltowanu dróhu z móžnosćemi za wotstajenje awtow blisko bawdy, kotraž bu něhdy wěnowana princej Bjedrichej Awgustej. Nas dowjedže wćipnosť na směr Rožany. W nětko přeněmčenej wsy Hohberg pokazuje wulka tafla na namjeznu šćežku, kiž rěka „Na slědach čerwjeneje mrowje“. Hižo za něšto kročeli dóstanješ přerjnu informaciju, hdže sy, kak šćežka so wije a što je jeje iniciator.

Wobhladamy sejkóždu staciju, kóždy woznamjenjenyštom, kóždy kašćik, hdžež su zwjetša škódniki, mjene wužitniki, lěsa pod škleńcu. Wšo je z tajkej prócu a lubosću zhotowjene, zo so nadźijamy, zo by wostało dołho zdžeržane, ludžom kwjeselu a powučenje. Wšitko je dwurěčnje wopisane a wšudže stej na zadnimaj nóžkomaj ze škleńčanym powjetšakom w prawej ručce naša čerwjena

Z našich horow

„Na slědach čerwjeneje mrowje“

mrowička. Tež wšelake překwapjenki su připrawjene. Za džěci leži tam samo hoberski krokodil, ale bjez kože.

Rozhladujemy so. Rjana je krajina. Lěsnoworješkowe bibaski so lochce w powětrje pohibaja. Zyba zaficoli a sykorka so w zwučowanju swogeho hłosa přizamknje. Naš psyčk Lefka pak hanja a nučota a so swogeho žiwjenčka wjeseli.

Šćežka zawinje naprawo znowa do lěsa, my pak stupamy nalěwo k pluskotatej rě-

ce. Je nilka, ale ma doś wody. Přeskočimy ju z lochosću. Po lučnym puću dórđemy nimo derje hladanych tykowanych domow do wsy. Smy w Rožanach, w přerjnej wsy na čěskim boku. Tam je džensa wjele wuchodźowarjow po puću, sej něšto nakupić abo so tunjo najěsć.

Hraničnu zawěru mamy něšto kročeli za sobu. Tu na dróze sym před wjace hač třiapolsta lětami wosrjedz nocy z wulkej črjódu serbskich džěci sedžala, zo bych

směła w susodnym kraju něšto njedžel prózdnin přežiwić. Wěm so dopomnić, zo bych tehdy najradšo domoj wučekła. Puć znajach wot powědanja staršeju, kiž staj husćišo z Budestec přez Zumbark, Korzymsku šibjeńcu do Šěrachowa a nimo spjateho jězora dale na hranicu do Šluknowa štoj. Ale wostach tam a smědzach potom w Ostrawje w Čěskej Šwicy přebywać.

My pak kročimy nětko dale na němskim boku. Naša Lefka dyrbi na lajnu, přetož tójšto awtow tu jězdzi. Bože slónčko sćece swoje pruhi přez wysoke šmrěki a my začuwamy w mjezwoću, zo z nami derje měni. Wobzarujemy, zo njemóžemy založić do serbskeje „Hospody“, přetož ta sluša nětko zapadnemu pjenjeznikej a rěka „Waldschlösschen“. Ludnosći w Załomju so to njespodoba a nam tež nic.

Nawječor smy zaso w našich Budestecach a kosak na starej krušwinje nas domoj powitajo nam krótki kěrluš zaspěwa.

Tež w zymje přepróšuje Horni kraj na rjane pućowanja.

Foto: J. Maćij

HAHATA

Hana Zimmermannowa njeboha

Druhi džen noweho léta bu na Njeswaćidlskim pohrjebnišću pochowana swěrna Serbowka Hana Zimmermannowa rodž. Piwarcec z Wětrowa. Njebočička bě so 9. julija 1913 jako džowka serbskeho kublerja we Wětrowje narodžiła. Čas žiwjenja je džělała w ratarstwje, najprjedy na staršiskim kuble, pozdžišo w prodrustwje. Dołhož jej strowota dowoli, wopytowaše stajnje serbske kemše w Njeswaćidle. Tež na serbskich cyrkwinskih a kublanskich dnjach so husto wobdžěli. W poslednich lětach putana na chorołožo, bě dale swěrna čitarka Pomhaj Bóh a slucharka serbskeho rozhłosa. Wosebje rady sluchaje na nabožne wusylanja w serbskej rěči. Hišće krótko do smjerće rozsudži so z mandželskim dać ponowić tafla ze serbskimaj hronomaj, kiž bě jeje nan Ernst Piwarc něhdy na twarjenjomaj kubla připrawić dał. W dowěrje do Boha sćerpliwje přez léta swoju čělnu bědnosć njeseše. Zepěra při tym bě jej mandželski Gerhard, kotryž ju swěru wothladowaše. Džěci mandželskaj njeměještaj. 27. decembra 2000 Hana Zimmermannowa na ródnym statoku zemrě. Njeh wotpočuje w Božim měrje. T.M.

Čěscene serbske ewangelske sotry! Čěsceni ewangelscy serbscy bratřa!

Runja Katolskemu Posołej sće kónc léta 2000 spominali na wobnowjenje wuchadženja swogeho časopisa Pomhaj Bóh. Přerju wam z cyłje wutroby, zo by wam Bóh pomhał dale wudawać waš nabožny časopis k spomóženju serbskeho ludu.

Jako Serb – byrnjež po pochadze katolik – so tróšku hańbuj, zo Pomhaj Bóh prawidłownje njewoteběram. Ale kóžde wudaće, kotrež sym sej dotal wobstaral, sym z wěstym dušinym a narodnym spokojenjom čitał. Poslednej čisle běštej tej za nazymnik a hodownik 2000.

Do swogich dobrych znatych, móhłrjec přećelow – byrnjež so často njewidželi –, liču tež ewangelskich Serbow kaž br. Helmuta Grosa w Džěžnikach a br. Arnošta Grofu w Chasowje. Wulce wažu sej swogeho lěkarja dr. Gerharda Herrmannna. Rady slucham na nich a někotrych dalších njemjenowaných sobustawow wašich wosadow jako rěčnikow ewangelskeho Nabožneho słowa k dnjej w Serbskim rozhłosu.

Přerju wam we wašim prócowanju wuspěch a strowju was přećelnje. PAWOŁ ROTA

Na hłownej zhromadźiznje Spěchowanskeho towarstwa za serbsku rěč w cyrkwi 9. decembra 2000 w Choćebuskim Serbskim domje bu Juro Frahnow rozžoňowany ze zastojnstwa serbskeho předarja. Za wjacelětne džěło džakowaštaj so jemu generalny sup. n. w. Reinhardt Richter (nalěwo) a farar Helmut Hupac. Foto: S. Malk

Powěšće

Budyšin. Ze swjedźenskimi kemšemi bu silwester 2000 Tuchorska cyrkej znova poswjećena. W minjenym lěće bě so Boži dom za něhže 1 mio. hr wotwonka dospołnje wobnowił. Lětsa ma so z nutřkownymi džělami pokročować.

Choćebuz. 10. januara přednošowaše w Serbskim muzeju před něhdže 25 zajimcami Berlinska wědomostnica Doris Teichmann wo wliwje Halleskeho pietizma na cyrkwin-

ske žiwjenje w Delnjeje Łužicy.

Budyšin. Ze swjedźenskimi kemšemi wopominaše Michałska wosada njedzela, 14. januara, 40lětny zastojnski jubilej sup. Siegfrieda Alberta. Jeho swěrne džěło hódnoćeše w mjenje Budyskeho cyrkwinskeho wobwoda sup. Pappai. Džak Michałskeje wosady přednjese farar Butter. Zdobom džakowaše so tež knj. A. Albertowej za jeje wjelestronske džěło we wosadze.

Borkowy. K 190. narodninam něhdyšeho Borkowskeho kantora a delnjoserbskeho kěrlušerja Kita Posta wotmě Mašica Serbska 20. januara wopomnjenke zarjadowanje we wosadnym domje, na kotrymž wobdžěli so nimalo 50 zajimcow.

Budyšink. Na swojim třecim zeńdženju 24. januara na farje w Budyšinku wobzamkny Komitej H. B. Šeracha, lětsa zarjadować dwaj přednoškaj wo sławnym serbskim fararju a pčolarju. Dale je předwidžane, wuhotować na farje wustajeńcu wo pčolarstwie.

Dary

W decembru je so dariło za Serbsku superintendenturu 50 hr a 20 hr a za Pomhaj Bóh 100 hr a 60 hr. Bóh žoňuj dary a darićelow.

Přeprašujemy

- 04.02.** – poslednja njedzela po Třoch kralach
10.00 hodź. kemše w Budyšinje na Michalskej farje (sup. Albert)
11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (sup. Albert)
13.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (sup. Albert)
- 10.02.** – sobota
15.00 hodź. wosadne popołdnje w Hodźiju (sup. Albert)
- 11.02.** – 3. njedzela do póstneho časa
10.30 hodź. kemše w Spalach (sup. Albert)
- 15.02.** – štwórtk
14.00 hodź. wosadne popołdnje w Bělej Wodze (sup. Albert)
- 18.02.** – 2. njedzela do póstneho časa
11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (farar Malink)
14.00 hodź. wosadne popołdnje w Njeswaćidle (sup. Albert)
- 19.02.** – pónđzela
9.30 hodź. kubłanski dzeń na Michalskej farje w Budyšinje
- 20.02.** – wutora
16.00 hodź. wosadne popołdnje w Nowym Měšće nad Sprjewju (sup. Albert)
- 21.02.** – srjeda
14.00 hodź. wosadne popołdnje w Minakale (sup. Albert)
- 24.02.** – sobota
14.00 hodź. wosadne popołdnje w Bukcach (sup. Albert)
- 25.02.** – njedzela do póstneho časa
9.30 hodź. kemše w Barće (sup. Albert)
- 03.03.** – sobota
15.00 hodź. wosadne popołdnje w Drježdžanach (sup. Albert)
- 04.03.** – 1. njedzela w póstnym času
10.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje na Michalskej farje (sup. Albert)
11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (sup. Albert)
13.30 hodź. kemše w Budestecach (sup. Albert)

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow

WUDAWACELEJ: Serbski wosadny zwjazk, Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z. t., Čornobohska/Czornebohstraße 12, 02625 Budyšin/Bautzen

HŁOWNY REDAKTOR: Superintendent Siegfried Albert, Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/481280)

ZAMOŁWITA REDAKTORKA: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711)

Čiśc: Serbska čišćernja
Postvertriebsnummer: F 13145
ZHOTOWJENJE A ROZŠERJENJE: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen
PŘINOŠKI A DARY: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

POMHAJ BÓH wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Založby za serbski lud. Lětny abonement plaći 16 hriwnow.